

К.п.н. Гапон Ю.А.

Навчально-науковий інститут Міжнародних відносин,

Київський національний авіаційний університет,

Психолінгвістичне обґрунтування використання зорової опори на друкований текст у навчанні усного послідовного перекладу

З позиції практичної діяльності перекладача зміст поняття «усний переклад з опорою на друкований текст» цілком співпадає зі змістом поняття «переклад з аркуша», яким позначається окремий вид перекладу, що, за своєю складністю дорівнює синхронному усному перекладу. На підставі цієї тотожності впливає логічний висновок: навчати перекладу з аркушу, тобто усного перекладу з опорою на друкований текст, слід як окремого виду мовленнєвої посередницької діяльності перекладача. Справедливість такого висновку не підлягає сумніву, але потребує обговорення правомірності наступного висновку, що базується на його основі – висновку про недоцільність використання друкованого вихідного тексту в якості зорової опори під час навчання усного синхронного перекладу, а саме: використання зорової опори на друкований текст як методичного прийому лише ускладнює навчання синхронного перекладу, оскільки «наличие перед глазами студента печатного текста подсознательно стимулирует рефлекс письменного перевода» [6].

Правомірність такого висновку ставиться під сумнів методичними дослідженнями доцільності використання зорової опори на текст та появою чималої кількості практичних розробок, що використовуються у навчанні усного синхронного перекладу з опорою на друкований текст [7, 8, 1, 3].

На жаль, на відміну від навчання усного синхронного перекладу дидактичні можливості зорової опори як прийому навчання усного послідовного перекладу, зокрема навчання студентів нефілологічних спеціальностей, фактично не отримали ані методичного дослідження, ані практичного застосування у навчальному процесі.

Побоювання методистів використовувати зорову опору у навчанні усного послідовного перекладу, можливо, полягає у незбіжності форм вираження (письмова – усна) та каналів (зоровий – слуховий) сприйняття змісту вихідного повідомлення, притаманних предмету навчання (тобто навчання усного послідовного перекладу) та прийому, який використовується у навчанні даного предмету (в нашому випадку – читання вихідного друкованого тексту). Можливо, така незбіжність, в свою чергу, призводить до хибного висновку про те, що операційний склад цільового предмету навчання (усний послідовний переклад) і прийому, спрямованого на оволодіння даним предметом (зорова опора на текст), є розбіжними, тобто суперечливими, несумісними за своїми психолінгвістичними характеристиками. За такого висновку «вирок» очевидний: прийом, що не забезпечує поопераційне формування навичок та вмій, які входять до складу цільової мовленнєвої діяльності, за усіма канонами здорового глузду, дидактики та методики викладання не має права на існування. Таке твердження поза контекстом досліджуваної проблеми є прописною істиною. Але розглянемо детальніше, наскільки воно є обґрунтованим в нашому випадку.

Для цього спочатку з'ясуємо, чи варто ототожнювати поняття «незбіжність» і «розбіжність»? Здається, ні, адже на противагу зазначеним незбіжностям між читанням тексту та усним перекладом (послідовним чи синхронним) існує принципово важлива спільність цих порівнюваних мовленнєво-розумових процесів, що становить фізіологічну, психічну та психолінгвістичну передумову успішного навчання послідовного усного перекладу з опорою на друкований текст. Це – рецептивний характер операцій та мовленнєво-розумових дій, пов'язаних з отриманням вихідного

повідомлення, незалежно від його форми вираження – графічної (письмової) чи акустичної (усної). До того ж, в обох випадках виконання цих рецептивних дій є вмотивованим установкою на наступний спільний результат – усний переклад, незалежно, в усній чи письмовій формах вихідне повідомлення сприймалося.

Розглянемо детальніше операційний склад мовленнєво-розумової діяльності, пов'язаної зі сприйняттям й осмисленням вихідного мовленнєвого повідомлення та продукуванням цільового усномовленнєвого висловлювання.

1. Рецептивний етап перекладу об'єктивується фізичним сприйняттям графічно або акустично переданого вихідного змісту. Таке сприйняття забезпечують зорові, слухові та м'язові (артикуляційні) рецептори, які задіяні як під час читання, вголос або про себе, так і під час аудіювання. Спорідненість фізіологічних рецепторів, що забезпечують сприйняття інформації письмового та усного вихідного повідомлення, унаочнює Таблиця 1.

Таблиця 1.

Форма вихідного повідомлення	Рецептори та подразники, які вони сприймають:		
	зорові	слухові	м'язові (артикуляційні органи)
Письмова (читання вголос)	графічне зображення тексту	власний голос того, хто читає	імпульси м'язових скорочень
Письмова (читання про себе)	графічне зображення тексту	згорнуте внутрішнє проговорювання	імпульси згорнутих м'язових скорочень
Усна	невербальні сигнали	голос того, хто говорить	імпульси згорнутих м'язових скорочень

2. Надіслані в мозок нервові імпульси фіксуються у вигляді предметно- та абстрактно-образного концепту як багатомірної симультанної структури [2], яка виконує функцію оперативної одиниці мислення [5], тобто мовленнєво-мисленнєвої активності.

3. Рецепція вхідного висловлювання вмотивована, адже перекладач сприймає інформацію вихідного висловлювання з конкретною метою – максимально швидко розпочати озвучування її змісту мовою перекладу. Тому в

свідомості перекладача присутня установка на утримання в оперативній пам'яті концептів як нейронних відбитків оперативних одиниць пам'яті [4], що й запускають механізми внутрішнього згорнутого проговорювання (внутрішнє проговорювання) та самокорекції (завдяки внутрішньому слуханню) форми та змісту наступного усно перекладу.

Спорідненість фізіологічних рецепторів, що забезпечують сприйняття вхідної інформації письмового та усного вихідного повідомлення, а також спільний вмотивований результат дії цих рецепторів – концепт форми та змісту усного цільового висловлювання дозволяють висунути гіпотезу про те, що в умовах обмеженої кількості годин, відведених на навчання студентів нефілологічних спеціальностей письмового та усного перекладу, використання зорової опори на друкований текст сприятиме поліпшенню ефективності навчання усного послідовного перекладу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Делатр Б.* Перевод с листа в преподавании и практике синхронного перевода (Перевод Е.В. Гавриловой и Е.В. Колотилкина) [Электронный ресурс] / Б. Делатр // Вестник НГЛН. Серия Международная коммуникация и обучение иностранным языкам. Актуальные проблемы образования. – № 14. – С. 188-199. – Режим доступа: http://www.englishtesthelper.ru/3/Delatr_perevod_s_lista.pdf (дата обращения: 24.02.2018).
2. *Залевская А.А.* Слово. Текст. Избранные труды [Электронный ресурс] / А.А. Залевская // М.: Гнозис, 2005. – 543с. – Режим доступа: <https://www.ozon.ru/context/detail/id/2369703/> (дата обращения 14.03.2018).
3. *Коканова Е.С.* Практикум по переводу с листа (английский и русский языки): учеб.пособие [Электронный ресурс] / Е.С. Коканова // Архангельск: САФУ, 2016. – 132 с. – Режим доступа: <https://rucont.ru/file.ashx?guid=9d3063e0-f6fd-48f3>. (дата обращения: 24.02.2018).

4. *Кубрякова Е.С.* Краткий словарь когнитивных терминов. Электронная книга. Лингвистика. Когнитивная лингвистика. Лингвоконцептология [Электронный ресурс] / Е.С. Кубрякова, В.З. Демьянков, Ю.Г. Панкрац, Л.Г. Лузина. // М: Филол. ф-т МГУ им. М. В. Ломоносова, 1997. – 245 с. (– С 90-92) – Режим доступа: <http://superlinguist.ru/kognitivnaia-lingvistika-kratkii-slovar-kognitivnykh-terminov.html> (дата обращения 14.03.2018).
5. *Мазяр Е.И.* Термин «концепт» как разновидность когнитивной метафоры в научном дискурсе [Электронный ресурс] / Е.И. Мазяр // Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского. Серия Филология, 2012, – № 5 (1), – С. 304–306. – Режим доступа: [http://www.unn.ru/pages/issues/vestnik/99999999_West_2012_5\(1\)/51.pdf](http://www.unn.ru/pages/issues/vestnik/99999999_West_2012_5(1)/51.pdf) (дата обращения 14.03.2018).
6. *Наймушин Б.А.* О роли и месте перевода с листа в подготовке устного переводчика [Электронный ресурс] / Б.А. Наймушин // Новый болгарский университет, г. София. – Режим доступа: vestnik.pstu.ru/.../Наймушин+Б.А.+О+РОЛИ+И+МЕСТЕ+. – (Дата обращения: 12.03.2018).
7. *Пакулова Ю. В.* Предварительное исследование по теме «критерии оценки качества устного перевода: перевод с листа» // Молодой ученый. – 2012. – №5. – С. 303-305. – Режим доступа: <https://moluch.ru/archive/40/4732/> (дата обращения: 24.02.2018).
- [3] 8. *Сімкова І. О.* Методика навчання абзацно-фразового перекладу та усного перекладу з аркуша [Электронный ресурс] / І. О. Сімкова // Вісник КНЛУ. Серія Педагогіка та психологія. – № 24. 2015. Режим доступа: visnyk-pedagogy.knlu.kiev.ua/article/viewFile/69607/64867 (дата звернення: 13.03.2018).